

УДК 658.012.34:615.12

Левченко В. О.,
асистент, кафедра логістики,
Донецький державний університет управління, м. Маріуполь

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ АПТЕЧНОЇ МЕРЕЖІ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПІДХОДУ

В статті досліджено та систематизовано підходи до оцінки ефективності логістичної системи аптечної мережі. Визначено, що найбільш поширеними є витратний, цільовий, результативний, збалансований та інтегральний підходи. Доведено, що використання інтегрального підходу дозволяє всебічно та комплексно оцінити вплив різних факторів на ефективність логістичної системи. Запропоновано методика формування інтегрального показника оцінки, який включає до себе набір комплексних та часткових показників по кожній складовій логістичної системи аптечної мережі. Визначено, що при виборі часткових показників оцінки необхідно урахувати специфічні фактори функціонування аптечних мереж, розглянуто особливості формування функціональної, інфраструктурної та ресурсної складових логістичної системи аптечної мережі.

Ключові слова: логістика, логістична діяльність, логістична система, ефективність логістичної системи, аптечна мережа, інтегральний підхід.

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ЛОГИСТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ АПТЕЧНОЙ СЕТИ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНТЕГРАЛЬНОГО ПОДХОДА

Левченко В. О.

В статье исследованы и систематизированы подходы к оценке эффективности логистической системы аптечной сети. Определено, что наиболее распространенными подходами являются целевой, затратный, результативный, сбалансированный и интегральный подходы. Отмечено, что использование интегрального подхода позволяет всесторонне и комплексно оценить влияние различных факторов на эффективность логистической системы. Предложена методика формирования интегрального показателя оценки, который включает в себя набор комплексных и частных показателей по каждой составляющей логистической системы аптечной сети. При выборе частных показателей оценки необходимо учитывать специфические факторы функционирования аптечных сетей, в связи с этим рассмотрены особенности формирования функциональной, инфраструктурной и ресурсной составляющей логистической системы аптечной сети.

Ключевые слова: логистика, логистическая деятельность, логистическая система, эффективность логистической системы, аптечная сеть, интегральный подход.

ASSESSMENT OF THE EFFECTIVENESS OF LOGISTICS SYSTEM DRUGSTORE CHAIN WITH AN INTEGRATED APPROACH

Levchenko V.

The purpose of the article is to study approaches to assessing effectiveness of pharmacy chain logistics system. The article examined and a systematic approach to assessing the effectiveness of the logistics system drugstore chain. The most common approach defined target, cost, efficient, balanced and integrated approach. Using an integrated approach allows full and comprehensive assessment of the impact of various factors on the efficiency of the logistics system. The author proposed a method of forming an integral index evaluation with a set of comprehensive and individual indicators for each component of the logistics system drugstore chain. In the article the author takes into account specific factors functioning drugstore chain. The author considers the features of the formation of a functional, infrastructure and resource component of the logistics system drugstore chain. The parameters of functional subsystem includes indicators of supply, distribution, warehousing, transportation and others. Functional subsystem complemented estimation indicators of organizational systems, resources, information systems. The results of research allow to make effective management decisions.

Keywords: *logistics, logistic activities, logistics system, effectiveness of logistics system, drugstore chain, integrated approach.*

Постановка проблеми. В сучасній економічній науці багато уваги приділяються дослідженню ефективності суб'єктів та їх діяльності, що обумовлено багатогранністю та великим значенням даної категорії у розвитку економічних процесів. Слід зазначити, що логістична система суб'єкта господарювання, і це повною мірою стосується логістичної системи аптечних мереж, не знаходиться у постійному стані. Динамічні зміни системи обумовлені впливом факторів макросередовища та змінами внутрішнього характеру, які ставлять задачу розвитку системи задля забезпечення її адекватності новим умовам. Саме розвиток системи є основою підвищення ефективності її функціонування та можливості досягнення поставлених цілей через вирішення певного кола завдань. В таких умовах особливої уваги заслуговує дослідження ефективності логістичної системи аптечної мережі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему аналізу та оцінки ефективності логістичної системи досліджено в наукових працях вітчизняних та закордонних вчених, а саме Бауэрскса Доналда Дж. та Клосса Дейвида Дж. [1], Руденко Г. Р. [5], Сумець О. М. [7], Ткачової А. В. [8], Фролової Л. В. [9], Чернописької Н. В. [10] та ін. Результати дослідження специфічних особливостей оцінки ефективності логістичних систем та логістичної діяльності аптечних мереж представлено у роботах таких науковців як Клунко Н. С. [2], Питуляк Н. С. [4], Шабельник Т. В. та ін. При цьому ряд питань вибору підходів до оцінки ефективності логістичної системи з урахуванням особливостей функціонування об'єкту ще потребує подальших досліджень.

Мета статті. Дослідження інтегрального підходу до оцінки ефективності логістичної системи аптечної мережі.

Основні результати дослідження. В сучасних умовах можна виокремити різні підходи до аналізу та оцінки ефективності логістичних систем. Окремі закордонні та вітчизняні вчені вважають, що при оцінці ефективності логістичної діяльності основним показником слід

вважати витрати на логістичну діяльність. Так, в дослідженні ефективності організації логістичної системи Бауэрсокс Доналд Дж. та Клосс Дейвид Дж. визначають, що існує шість оперативних цілей, орієнтація на які дозволить досягти ефективності логістики: швидка реакція, мінімальна невизначеність, мінімальний обсяг запасів, укрупнення вантажних перевезень, якість, підтримка життєвого циклу. Автори відзначають, що ефективність (співвідношення прибуткових та неприбуткових угод) свідчить про ступінь задоволення потреб системи «на виході», тобто очікуваних результатів роботи логістичної системи [1].

Оцінка тільки співвідношення результатів діяльності та логістичних витрат не може повною мірою надати відомості про ефективність логістичної діяльності, необхідно оцінювати не співвідношення, а відповідність логістичних витрат. На наш погляд, аналіз логістичних витрат представляє собою важливий етап оцінки ефективності логістичної діяльності, але не є остаточною метою оцінки. Аналіз логістичних витрат необхідно проводити задля пошуку шляхів їх скорочення, при цьому ефективність логістики – більш широке поняття, яке потребує всебічного комплексного аналізу та оцінки.

Деякі автори зазначають ключову роль фінансових показників в ефективності логістичної діяльності. Автор вважає, що цінність логістики можна оцінити через її вплив на загальні фінансові показники діяльності підприємства [6].

На думку Фролової Л.В., в основі оцінки ефективності логістичної діяльності лежить збалансована система показників, при цьому пропонується використання методу експертних оцінок [9].

Інтегральний підхід для оцінки ефективності логістичної системи підприємства шляхом формування сукупного показника ефективності з ряду часткових пропонується також у роботах Чернописької Н.В. [10], Ткачової А. В. [8], Сумець О. М [7], Кочубея Д. [3], Руденко Г. Р. [5] та інших авторів.

Логістична система аптечної мережі має певні особливості функціонування. Наявність характерних особливостей ставить за необхідне визначення методів оцінки ефективності функціонування та розвитку логістичних систем аптечних мереж.

Задля оцінки ефективності логістичної діяльності українськими вченими пропонується оцінка ефективності взаємодія фармацевтичного підприємства з ключовими суб'єктами ринку, формування мережі організацій-споживачів. Автор вважає, що критерієм ефективності логістичної системи підприємства, у тому числі фармацевтичного, слід вважати «досягнення максимальної ефективності роботи всіх учасників процесу виробництва та розподілу продукції, що веде до максимізації прибутку» [2]. Клунко Н.С. відзначає, що ефективність логістичної системи можна оцінити саме в традиційний спосіб – як відношення отриманого ефекту до рівня витрат на досягнення цього ефекту [2], що надає можливість використання цільового підходу оцінки ефективності.

Н. С. Питуляк та Р. Р. Гриник у своєму дослідженні функціонування логістичних інформаційних систем аптечних мереж [4] наполягають на необхідності використання інформаційних логістичних систем задля забезпечення можливості інтеграції всіх її функціональних підсистем.

На наш погляд, існуючі підходи до оцінки розвитку логістичної системи не виключають, а доповнюють один другий, створюючи методичні основи формування ефективних

управлінських рішень щодо логістичного управління суб'єктом господарювання. Існуючі підходи до оцінки ефективності логістичної системи аптечної мережі представлено на рис. 1.

Рис. 1. Систематизація підходів до оцінки ефективності логістичної системи

Джерело: систематизовано автором.

На наш погляд, при оцінці ефективності логістичної системи аптечної мережі найбільш прийнятним є використання системи часткових та узагальнюючих показників ефективності з формуванням інтегрального показника оцінки.

В результаті дослідження наукових праць вітчизняних та закордонних вчених по проблемі вибору та формування показників оцінки ефективності логістичних систем, нами було запропоновано систему показників оцінки за кожною складовою логістичної системи. При цьому, на наш погляд, в таку систему необхідно включати не тільки показники, які характеризують ефективність функціональних складових логістичної системи аптечної мережі (постачання, виробництво, транспортування, складування, збут), а й показники ефективності підсистем забезпечення, а саме інфраструктурної та ресурсної підсистем. Саме такий системний підхід дозволить повною мірою урахувати вплив всіх компонентів логістичної системи аптечної мережі на ефективність її функціонування. Система часткових показників по кожній складовій логістичної системи аптечної мережі дозволяє оцінити вплив кожного компоненту системи.

При формуванні системи часткових показників оцінки підсистем логістичної системи аптечної мережі необхідно ураховувати специфічні фактори функціонування, до яких слід віднести наступні:

- велика номенклатура товарної продукції, субстанцій та матеріалів;
- незначний обсяг партій товарної продукції,
- необхідність формування плану закупок з оптимальним асортиментом лікарських засобів, який з одного боку, відповідає потребам споживачів, з іншого – не створює додаткові запаси на складі аптек,
- високі вимоги до якості продукції, обмеженість термінів зберігання товарної продукції,
- висока соціальна значущість лікарських засобів та іншої фармацевтичної продукції,
- наявність сезонної залежності по окремим товарним групам лікарських засобів,
- необхідність забезпечення доступності цін для населення та пов'язані з цим особливості цінової політики.

Формування системи часткових показників базується на характеристиці особливостей функціонування окремих підсистем логістичної системи аптечних мереж, що полягає у наступному.

1. Підсистема постачання логістичної системи аптечної мережі формується виходячи з основної її мети – забезпечення оптимального обсягу та номенклатури товарної продукції своєчасно та у відповідності з потребами споживачів. Підсистему постачання необхідно формувати у відповідності з рядом критеріїв, до яких провідні вчені відносять наступні: надійність постачання, якість товарної продукції та її ціна, віддаленість генератору матеріальних потоків (постачальників) від об'єкту, терміни виконання поточних та термінових заказів, наявність резервних потужностей у джерела поставок тощо.

При виборі постачальника фармацевтичної продукції найбільш вагомими критеріями є цінові критерії (ціни, знижки, відстрочка платежу, улови платежу), часові критерії (своєчасність поставок, обробка заказів), іміджеві критерії (репутація оптової фармацевтичної фірми, кількість претензій аптек), інформаційні критерії (коректність інформації та час її отримання), повнота асортименту, якість продукції при поставці, наявність додаткового сервісу тощо.

Для аптечних мереж характерно використання у якості постачальника товарної продукції аптечного складу (бази), який представляє собою суб'єкта інфраструктури аптечного ринку, в функції якого входить оптова та роздрібна торгівля лікарськими препаратами та іншими фармацевтичними товарами. З точки зору на представлені критерії, нами було обрано ряд показників, які найбільше відображають ефективність функціонування підсистеми постачання.

Підсистема постачання аптечної мережі вирішує наступні завдання:

- оцінка потреби мережі та окремих її структурних підрозділів (аптечних закладів) в лікарських засобах;
- заключення договорів з постачальниками та здійснення закупок;
- формування бюджету з розрахунком фінансових показників витрат та доходів закладів;
- координування підсистеми постачання з можливостями підсистем транспортування, складування та збуту;
- організація контролю поставок – обсягу, якості, відповідності супроводжувальної документації тощо.

На основі вищесказаного сформовано систему часткові показники, які відображують відповідність функціонування підсистеми постачання завданням, які стоять перед нею.

2. Підсистема виробництва має на меті виробництво фармацевтичних товарів безпосередньо в аптеці. Дана підсистема має місто в оцінці ефективності логістичної системи тільки в разі, якщо аптека має виробничий підрозділ. В сучасних умовах виробнича функція аптек має недостатній рівень розвитку, перш за все, у зв'язку відсутністю необхідних площ для виробництва згідно з діючою нормативною базою, відсутністю субстанцій та високою ціною на них, необхідністю наявності штатного спеціаліста відповідної кваліфікації та інших, що взагалі призводить до низької рентабельності цього напрямку діяльності. При цьому у разі необхідності до системи показників оцінки ефективності логістичної системи можуть бути включені відповідні часткові показники.

3. Підсистема транспортування логістичної системи аптечної мережі має на меті організацію своєчасної доставки товару необхідного обсягу від постачальника до окремих закладів мережі з мінімізацією витрат на транспортування. До задач підсистеми транспортування логістичної системи аптечної мережі слід віднести:

- транспортне забезпечення доставки лікарських засобів в аптеки мережі з урахуванням оптимальних транспортних маршрутів;
- забезпечення збереження товару при транспортуванні, у тому числі необхідної упаковки, які відповідає вимогам щодо збереження фізико-хімічних властивостей лікарських засобів;
- забезпечення відповідної супровідної документації, яка підтверджує якість та збереження лікарських засобів.

4. Підсистема складування логістичної системи аптечної мережі формується виходячи з основної її мети – забезпечення наявності товару необхідного асортименту та обсягу для своєчасного задоволення потреб споживачів.

Критеріями оцінки ефективності функціонування підсистеми складування логістичної системи аптечної мережі є наступні:

- відповідність складських площ потребам у наявності запасів,
- оптимальний розмір запасів, який максимально відповідає якісним та асортиментним вимогам споживачів,
- швидкість реагування на потреби споживача,
- мінімальні витрати на управління запасами.

На наш погляд, в систему часткових показників оцінки необхідно включення відносних показників запасів аптечної мережі, що обумовлено необхідністю забезпечення можливості їх узагальненням.

5. Підсистема збуту продукції (розподільча підсистема) має відповідати основному критерію – максимальний рівень обслуговування споживачів. З огляду на специфічні особливості функціонування аптечних мереж, формування та оцінку ефективності підсистеми збуту необхідно проводити з урахуванням наступних аспектів:

- урахування кількісних та якісних характеристик асортименту лікарських засобів,
- сезонні коливання попиту на окремі групи лікарських препаратів,
- наявність спеціальних умов щодо зберігання лікарських засобів та обмежені терміни використання лікарських засобів,

– своєчасність та повнота асортименту заказу споживачів (ритмічність обслуговування та відсутність дефектури).

На наш погляд, при оцінці ефективності логістичної системи аптечної мережі недостатньо урахувати тільки ефективність функціональної складової системи.

Тому інтегральний показник включає до себе оцінку інфраструктурної складової (інформаційна, організаційна та забезпечуючи складові), а забезпечуючи складова формується як комплексний показник за видами ресурсів забезпечення – забезпечення матеріальними, фінансовими, трудовими та інформаційними ресурсами.

З огляду на розглянуті функціональні підсистеми та показники їх оцінки, можна запропонувати інтегральний показник ефективності функціональної складової логістичної системи аптечної мережі (рис. 2).

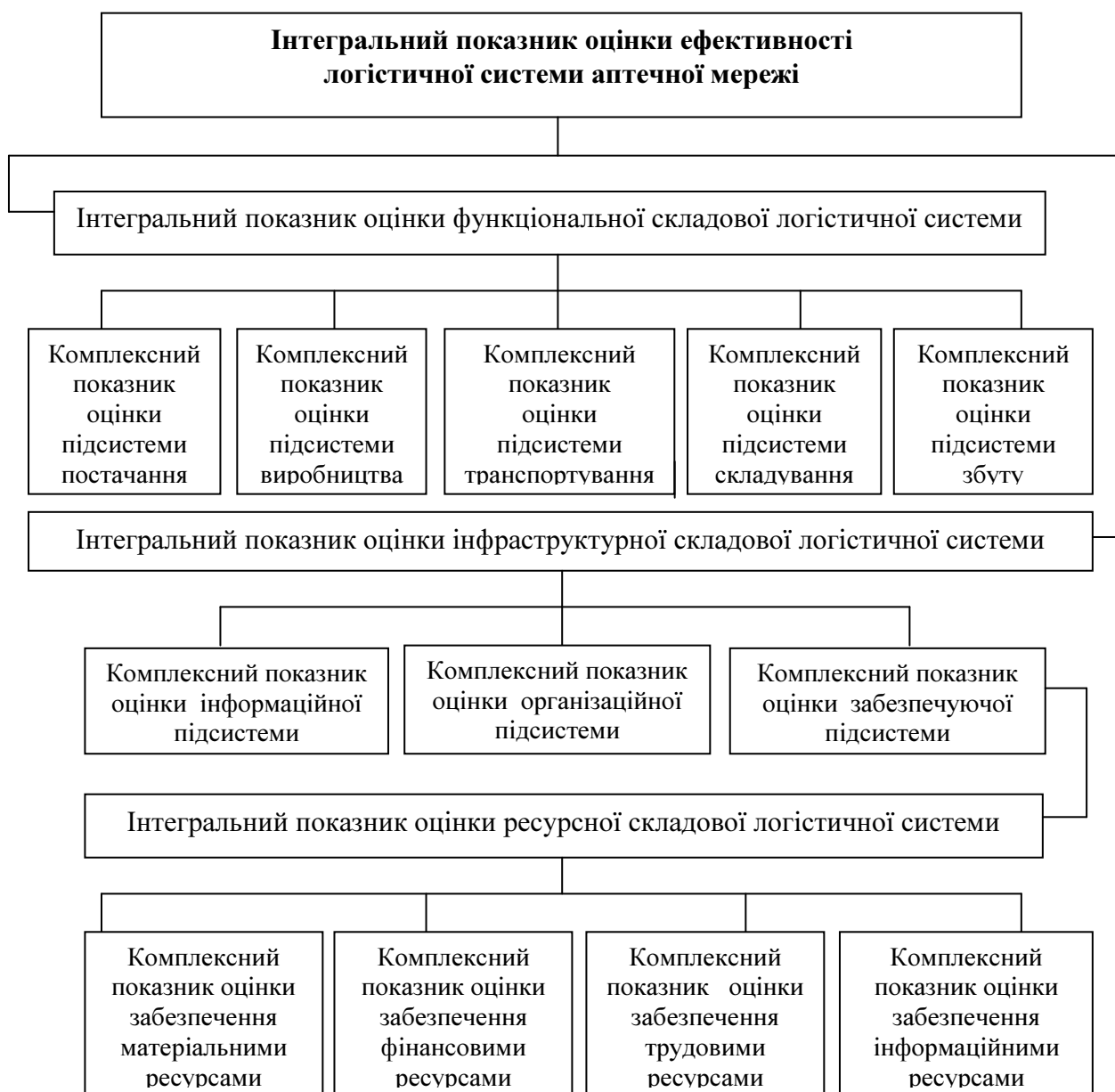

Рис. 2. Формування інтегрального показника оцінки ефективності логістичної діяльності аптечної мережі

Джерело: розроблено автором.

Запропонована схема відображає формування інтегрального показника оцінювання ефективності логістичної системи аптечної мережі, що дозволяє підвищити ефективність прийняття управлінських рішень.

Висновок. Для оцінки ефективності логістичної системи аптечної мережі найбільш раціональним є використання інтегрального підходу. Інтегральний показник оцінки включає до себе набір комплексних та часткових показників, які характеризують підсистеми логістичної системи аптечної мережі.

Використання представленого підходу надає можливість систематизувати показники оцінки у відповідності з запропонованими елементами логістичної системи, розширити перелік показників, які повною мірою характеризують функціонування системи, підвищити об'єктивність результатів оцінки.

1. Бауэрсокс Д. *Логистика: интегрированная цепь поставок* / Д. Бауэрсокс, Д. Клосс; [пер. с англ. Н. Н. Барышиковой, Б. С. Пинскера]. – М. : ЗАО «Олимп—Бизнес», 2008.

2. Клуноко Н. С. *Оцінка витрат і ефективності функціонування логістичної системи фармацевтичних підприємств України* / Н. С. Клуноко, М. В. Рета // *Бізнес – Інформ.* – 2011. – № 10.

3. Кочубей Д. *Оцінка ефективності функціонування логістичної системи торговельних підприємств* / Д. Кочубей // *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету.* – 2009. – № 4.

4. Питуляк Н. С. *Дослідження функціонування логістичних інформаційних систем аптечних мереж* / Н. С. Питуляк, Р. Р. Гриник // *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту.* – 2011. – № 2.

5. Руденко Г. Р. *Методика оцінки ефективності логістичної діяльності на промисловому підприємстві* / Г. Р. Руденко // *Економіка розвитку.* – 2008. – № 1 (45).

6. Сток Дж. Р. *Стратегическое управление логистикой* / Дж. Р. Сток, Д. Ламберт; [пер. с 4-го англ. изд.]. – М. : ИНФРА-М, 2005.

7. Сумець О. М. *Система оцінних показників результативності логістичної діяльності підприємства* / О. М. Сумець // *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки».* – 2014. – Вип. 6. – Ч. 3.

8. Ткачова А. В. *Управління логістичною діяльністю промислових підприємств* : [монографія] / А. В. Ткачова, Т. О. Загорна. – Донецьк : Вид-во «Ноулідж», 2012.

9. Фролова Л. В. *Логістичне управління підприємством: теоретико-методологічні аспекти* : [монографія] / Л. В. Фролова. – Донецьк: ДонДУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2004.

10. Чернописька Н. В. *Методичні підходи оцінювання логістичної діяльності підприємства* / Н. В. Чернописька // *Логістика.* – Л. : Вид-во Нац. ун-ту "Львів. політехніка", 2008.